

Refah Partisi ve Türkiye Yahudileri

RIFAT N. BALI

Türkiye'de yaşayan gayrimüslim yurttaşların tarihlerinin incelenmesi genellikle ihmal edilmiş bir alan olup, birçok inceleme konusu olay tabu sayılmış ve sansür edilmiştir. Türkiye Yahudileri de bu tuhaf durumdan kendilerine düşen payı almışlar, anti-semitizm tabu bir konu olmuş, bizzat Türkiye Yahudileri'nin seçkinleri anti-semitizmin Türkiye'de mevcut olmadığı, ol(a)mayacağı konusunda beyan vermek için çırpınmışlardır.¹

Türk-Yahudi ilişkileri incelendiğinde ilk göze çarpan olgu Yahudiler'in zamanlarını genelde Türkiye'ye sadık birer vatandaş olduklarını sürekli teyid etme çabaları içinde geçirdikleri görür.² Bu davranış halinin gerisinde yatan gerçek, Türkiye'de yaşayan tüm gayrimüslim yurttaşların birer yurttaş olarak değil, tek parti döneminin deyişiyle birer "azlık" olarak kabul edildikleri ve "azlıklar"ın çoğunluğun gösterdiği ve dayattığı davranış tarzı ve Türk milli kimliğini (özellikle kültürel alanda) benimsemeye önerilerine uyma zorunluluğunda oldukları gerçeğiydi. Tek parti döneminin özel koşulları altında geçerli olan bu davranış şekli günümüze dek süregelmiş ve İspanyol asıllı Yahudiler'in Osmanlı topraklarına göçlerinin 500. yılını kutlama amacıyla kurulan 500. Yıl Vakfı da bu söylemi modernize ederek sürdürmüştür. Vakıf 1990-92 yılları süresince Türk-Yahudi birlikteliğini ve hoşgörüsünü, gülü dikeninden ayırır bir

şekilde, Cumhuriyet döneminde rastlanan genelde azınlık, özeld e Yahudi karşıtı tüm olayları ya sansür ederek (1934 Trakya Olayları'nda olduğu gibi) ya da sansür edilemeyecek kadar kamuoyuna mal olmuş olanları mazur görerek ve haklı göstererek (Varlık Vergisi'nde olduğu gibi) tüm dünyaya tanıtmıştır. 500. Yıl Vakfı'nın ideolojisi doğrultusunda Türk ve Amerikan Yahudileri lobilerinin benimsedikleri bu tarih anlatımı Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Türkiye Cumhuriyeti'nin bir İslam ülkesi olmasına rağmen bir hoşgörü toprağı olduğu ve başka ülkelerin aksine ayrımcılık ve anti-semitizmin Anadolu topraklarında hiçbir şekilde filiz vermediği doğrultusundaydı. 1992 yılı geride kalmış olmasına rağmen bu söylem günümüzde de sürmektedir.

Bu toz pembe tablonun üstündeki kılıfı aralamaya kalkıştığımızda ise bu yukarıda tasvir edilmeye çalışılan durumla tamamiyle tezat teşkil eden bir görünümle karşılaşılmaktaydı. Türkiye Yahudileri Refah Partisi'nden ve RP'nin temsil ettiği İslami hareketin Türkiye'deki yükselişinden oldukça ürkek ve tedirgindiler. Bu tedirginlik sadece günümüze has bir olgu değildi ve 1980'li yılların öncesine dayanıyordu. Bu tedirginliğin gerisinde Erbakan'ın anti-semitizmle örtüşen ve ya çok süratli bir şekilde anti-semitizme kayan anti-siyonist söylemi vardı. Türkiye Yahudilerini

temsil etme konumunda olan Yahudi cemaati yönetimi MSP'nin yükselişini "İslam militanlığının artması" şeklinde yorumlamış ve bunun sonucunda Türkiye Yahudileri 12 Eylül'e altı kala Amerika'ya bir Yahudi-Türk heyeti yollayıp Türkiye'deki gidişatın cemaatleri için tehlike arzettiğini vurgulayarak gerektiği halde hızlı bir göç için yolun açık tutulmasını istemişlerdi. Dünyanın her yanında mevcut olan Yahudi topluluklarının taleplerine daima duyarlılık gösteren Amerikan makamları ise "göçün mümkün olabileceği, ancak buna gerek kalmayacağı umudunun bulunduğu, bu yüzden acele edilmemesi gerektiği" konusunda telkinlerde bulunmuştu. Daha sonra 12 Eylül askeri darbesiyle Türkiye Yahudileri göreceli bir rahatlamaya kavuştukları Hahambaşı David Asseo'nun Millî Güvenlik Konseyi'ne çektiği telgrafta "Türk Musevileri askeri yönetim altında kendilerini huzurlu hissediyor" demesinden,³ Cemaat gazetesi *Şalom*'da 12 Eylül askeri darbesinin "Kemalizm'in dirilişi" ve "12 Eylül - Pembe devrim" gibi ateşli kutlama yazılarıyla karşılanmasından belli olmuştu.⁴ Turgut Özal'ın başbakan olmasından sonra Amerikan Kongresi'ndeki lobiler savaşına Rum ve Ermeni lobilerine karşı Yahudi lobisini yanına almak için yaptığı girişimler sonucunda Amerikan Yahudi lobisi Türkiye-İsrail ilişkilerinin iyileştirilmesi karşılığında Kongre'de Türkiye'yi desteklemeyi vaad etmişti.⁵ Bu tür bir işbirliğinin sonucu olarak 1989'da kurulan 500. Yıl Vakfı'nın amacı Türkiye'nin bir hoşgörü ülkesi olduğunu ve Müslümanlar ile Yahudilerin "huzur ortamı" içinde birlikte yaşadıkları mesajını, yoğun bir halkla ilişkiler kampanyasıyla "hedef tüketici kitlesi" olan başta ABD olmak üzere tüm Batı ülkelerine yaymaktı. Bu görev hakkıyla yerine getirildi, ABD Kongresi'nde Yahudi lobisi Rum ve Ermeni lobilerine karşı Türkiye'yi destekledi, ve Türkiye'nin Batı'daki özellikle insan hakları ve hoşgörü açısından oldukça yıpıranmış imajına bir iyileştirme getirildi. 1992 yılı sona erdiğinde Türkiye Yahudileri derin bir nefes alıp üstlerine düşen görevlerini yerine getirmiş olmanın huzurlu yorgunluğuyla arkaalarına yaslanabildiler. Türkiye-İsrail ilişkilerinde lobiler düzeyinde başlayan bu yakınlaşma ve ittifak hızla ge-

lişti ve Türkiye-İsrail arasında herkesçe malûm ticari/savunma işbirliği anlaşmaları imzalandı.

Bu hızlı gelişmelerin sonucunda erişilen nokta 1980'li yıllarda hayer bilile edilemezdi ve salt bu açıdan 500. Yıl Vakfı hedeflerinden biri olan Türkiye-İsrail ilişkilerini düzeltmek ve geliştirmek açısından amacına ulaşmıştı. Ancak bunlar olurken bile Türkiye Yahudileri rahat değillerdi ve tedirginlikleri hep vardı. Bu tedirginliğin gerisinde RP'nin bugüne dek sergilediği anti-semitik söylem, Nisan 1994'te faili meçhul mezarlık tahribi ve Haziran 1995'te Prof. Yuda Yürüm'e yapılan yine faili meçhul saldırının anıları vardı.

1992'nin üstünden sadece ve sadece üç yıl geçti. RP önce Mart 1994 yerel seçimlerinde büyük bir başarı gösterdi ve üç büyük kentlin belediyelerini "ele geçirdi". Daha sonra 24 Aralık genel seçimleriyle birinci parti oldu ve en nihayet RP iktidarın büyük ortağı, Erbakan da başbakan oldu! Bu hızlı oluşum Türkiye Yahudilerinin seçkinleri nezdinde tam bir panik ve tedirginliğe yol açtı. 1994 yerel seçimlerinden sonra bu tedirginliğin ilk ipuçlarını aktaran İslamcı bir yazar, "bir iddiaya göre Türkiye'deki Yahudi cemaati geleceğinden kaygı duyduğu için Cemaat liderleri tarafından uyarılmıştır. Bir yıl içinde Türkiye'yi büyük ölçüde terk etmek için Türkiye'deki işleri, mal varlıkları ve hurulu düzenlerini gözden geçirmeleri istenmiş" demiştir.⁶ Daha sonra Amerika büyükelçisi Marc Grossman'ın Amerika'ya ilettiği olduğu "Anap'la Refah birleşecek..." yanlış haberi üzerine bu haberden gazeteci dostları sayesinde süratla bilgilenen Türkiye Yahudi burjuvazisinin seçkinleri paniğe kapılıp haberi doğrulatmak için "sabaha karşı tanıdıkları gazetecileri" aramaya koyulmuşlar, Amerika'daki dostları akrabaları da Türkiye'deki gelişmeleri merak etmişlerdi.⁷

Bu panik sadece Yahudi burjuvazisiyle kısıtlı kalmamış, Yahudi toplumunun diğer katmanlarına da sirayet etmiş ve "aydın" konumunda olan bir Yahudi asıllı yazarın ağzından da ümitsizlik ve teslimiyetçiliğe kadar varmıştır: "Refah iktidara gelseydi ne yapacağımız? hesabını yapan çok Yahudi vardı. Birçoğu göç edecekti. Ben bir ikilem yaşıyorum, bir siyasi mücadele vermeye değer mi? Umudumu yitirirsem yapacak hiçbir şey kalmaya-

cak. Çünkü bu benim en önemli etkinliğimi yazarlığı-
ğımı olumsuz etkileyecektir". Yazar Türkiye'den
göç etme kararlığını ve seçeceği ülkeyi de "kesin-
likle İsrail olmayacak. Belki İspanyolca'nın konu-
şulduğu bir ülke olur ama kuvvetle muhtemeldir ki
Fransa olacak" diye ifade eder.⁸

Türkiye Yahudileri arasında başlayan bu tedir-
ginlik Amerika'daki Türk-Yahudi lobilerine de
sıçramış ve Mahmut Esat Ozan, RP'nin 24 Aralık
seçimlerindeki başarısı nedeniyle Türkiye Yahu-
dilerinin geleceği için duyduğu endişeleri belirt-
miş, RP'nin anti-semit, anti-Kemalist ve anti-si-
yonist düşünce platformu nedeniyle Siyonizm ve
Kemalizm'le özdeşleşen Türkiye Yahudileri'nin
Türkiye'den kovulabilecekleri gibi fevkalade
abartılmış yorumlar yapmıştır.⁹

Refah-Yol hükümetinin kurulması Türkiye Yahu-
dudi toplumu için şaşırtıcı bir olguydu zira Tür-
kiye Yahudileri 35 yıllık bir aradan sonra Mec-
lis'e ilk Yahudi (ve gayrimüslim) milletvekillerini
yollamış ve bu milletvekilli de DYP'den Meclis'e
girmişti. Milletvekili Cefi Kamhi her ne kadar se-
çilmeden önce ve sonra ısrarla Türkiye Yahudile-
ri'ni temsil etmediğini, karısının ve çocuklarının
Müslüman olduklarını vurgulama ve Yahudiliğini
önemsizleştirme, gözardı edilmesi gereken bir ol-
gu konumuna sokma yolunu seçmiş olsa da,¹⁰
kendisinin özellikle Türkiye'yi dış ülkelerde lobi-
ler nezdinde tanıttığı ve Müslüman-gayrimüslim
hoşgörü promosyonunda bir boşluğu doldurdu-
ğu bizzat basın tarafından teyid ediliyor¹¹ ve
Meclis'te de ilk gayrimüslim milletvekili olarak
yerini alıyordu. Cefi Kamhi'nin güven oylamasın-
daki tavır bir yerde kendisinin şimdiki kadar
gösterdiği Yahudiliğini inkâr davranışları ile de
tezat teşkil ediyor, Yahudileri temsil ettiğinin bi-
lincine varıyor ve Türkiye Yahudilerinin kalıtsal
olarak gösterdikleri "ne suya ne sabuna dokun-
ma" tavırlarına uygun bir şekilde apolitik bir tut-
um içine giriyor, çekimser oy kullanıyor, güven
oylamasından üç ay sonra bu tutumundan piş-
manlık duyuyor, Tansu Çiller'den grup kararına
uymadığı için özür diliyor ve "sayın genel başka-
nım sizi çok seviyorum" diye Çiller'in gönlünü
ahıyordu.¹² Hükümetin kurulmasıyla da Şalom'da
önce Nazilerin Almanya'da nasıl iktidar oldukla-

rını hatırlatan, daha sonra ırkçılık ve anti-semi-
tizm, sokaktaki vasat Yahudi'nin Refah-Yol hükü-
metinin kurulmasından dolayı hissettiği keyifsiz-
lik ve nihayet Hamursuz Bayramı nedeniyle anti-
semitik kan iftirasının¹³ sakallı bir Müslüman ta-
rafından bir Yahudi'ye şaka yolu anımsatılması
konulu bir dizi karikatür yayımlandı.¹⁴ Simgesel
önemi yüksek olan bu karikatürler Türkiye Yahu-
dileri arasında da RP'ye karşı belki de Türk
toplumundan çok daha yüksek oranda bir tedir-
ginlik ve rahatsızlığın mevcut olduğunu ve bu-
nun nedeninin de RP'nin ve temsil ettiği İslami
akımın anti-semitizm ile özdeşleştirilmesine işa-
ret ediyordu. Bu tedirginlik mantığını Türkiye'de
İslam'ı siyasi platformda temsil eden RP'nin, her
ne kadar 1994 yılındaki yerel seçimlerinden önce
azınlıklara karşı Havra ve Kilise ziyaretleri gibi
sıcak yaklaşımlarda bulunmuş ve Hristiyan asıllı
bir yurttaş gösterişli bir şekilde partiye üye kay-
detmişse de, anti-semitizme meyleden anti-siyo-
nist söylemlerinde ve, İslami basında rastlanan
ve kimi zaman oldukça yoğun oranlara ulaşan
anti-semitik içerikli yayınlarda buluyordu. Bun-
nun yakın tarihten bilinen örnekleri İsrail'de
meydana gelen olaylar çerçevesinde (örneğin bu
yılın Nisan ayındaki Lübnan ve Eylül ayındaki
Mescid-i Aksa olayları) İslami basının bir bölü-
münde salt İsrail'in siyaseti ve Siyonizm eleştiri-
leceğine hemen tüm Yahudi ırkını suçlayan bir
anti-semitizme kayılması, İsrail'in Filistinliler'e
karşı olan tutumunun bir tepkisi olarak oluşan
Cuma namazı çıkışı gösterilerinde çoğu zaman
salt İsrail ve siyonizm değil, ırkı olarak tüm Yahu-
dilerin lanetlenmeleri ve inukam çığlıklarının
atılmasıydı. Türkiye'de tek bir İslami partinin
varlığı ve Erbakan'ın tüm Müslümanları, safları
bölmeden kucaklaması nedeniyle aşırı eğilimli
her türlü yayın RP ve Erbakan'a kolaylıkla mal
edilebiliyordu, zira Erbakan'ın geçmişte sarf etti-
ği "belâgat" örnekleri bu ortamı mümbit tutmaya
yetiyordu. Buna yakın tarihten bir örnek vermek
gerekirse yerel seçimlerden önce Erbakan'ın "Se-
çimlerin Yahudiye yaramasını istemiyorsanız elbet-
te Refah Partisi'ne oy vereceksiniz"¹⁵ sözleri halen
hafızalardaydı ve her ne kadar bu tür sözler vasat
bir halk kitlesine yapılan popülist içerikli bir va-

az olarak yorumlanmak istenebilirse de bunların Yahudilerin vicdanları üzerine yaptığı olumsuz yansımaları halen hafızalarda yankılanıyordu.

Türkiye Yahudileri aslında bir ikilem içindeydiler. Bir yandan Türkiye'yi tanıtma misyonu içinde Cumhuriyet döneminin tüm azınlık ve Yahudi karşıtı olaylarını cimbızla çeker gibi temizleyip ayıklamışlar, Cumhuriyet dönemini tümüyle idealize edip hayali bir toz pembe hoşgörü atmosferi yaratmışlardı. Şimdi birden bu iskambil kulesi, bu hayal perdesi devriliyor, Yahudilerin gözünde hemen anti-semitizmi hatırlatan RP iktidara geliyordu, Yahudiler ne olacaktı? Bu tedirginlik ortamında Amerika'daki Yahudi lobilerinin liderleri önce Türkiye'yi bu sonbahar ziyaret edip Türkiye Yahudileri'ne yanlarında olduklarını gösterme ihtiyacını hissettiklerini belirtiyorlar,¹⁶ daha sonra da Erbakan'ın Libya'daki İsrail ve Amerika karşıtı açıklamaları üzerine İsrail'in de önerisiyle söz konusu ziyareti iptal ediyorlar ve bu davranışını da "Refah-Yol liderine meşruiyet kazandırıcı girişimde bulunmak istemediklerini" vurgulayarak izah ediyorlardı.¹⁷

Bu paranoyak atmosferin gerisinde yatan nedenlerden bir tanesi her ne kadar Türk-Yahudi birlikteliği bir "iççe"lik olarak belirtilmişse de gerçek yaşamda bu iççeliğin aslında bir "yan yana"lık oluşundaydı. Türk toplumu Yahudilerin gözünde "Los Turcos"¹⁸ idi, Yahudiler de Türk (Müslüman) toplumu nezdinde "Siyonist Yahudi"ydi. Bu genel duruma Cumhuriyet döneminden beri Müslüman çoğunluk-gayrimüslim azınlık ilişkilerinin seçkinler ve burjuvazi katmanları dışında pek iççe olmadığı bir genel atmosferi eklediğimizde hem zihinsel hem de siteleşmiş bir "getto" hayatı da sürdüren Türkiye Yahudileri kendi sınıfsal yaşam düzeyleri ile çok farklı bir düzeyde olan bir çoğunluğun günün birinde Türkiye'de iktidar olmasından endişe duyuyorlardı, zira Türkiye'de görülen İslami hareketin içinde rastlanan radikal hizipler hakkında RP yönetimi hiçbir özeleştirici getirmiyor ve RP bu hizipleri zımnen sahipleniyordu. Türkiye'deki İslami düşüncenin içinde bulunduğu tartışma ortamındaki yüzeysellik İsrail ve Siyonizm karşıtı bir söylemin olası tutarlılığını ve mantığını da hemen buhar-

laştırılmakta, apayrı anlamlar taşıyan "Yahudi", "Siyonist", "İsrail" kavramları bir potada birleşip erimekte, birbirlerinin yerine kolayca ikame edilebilmekte veya birbirlerine eşanlamlı olarak kullanılabilmelemler ve bunun sonucunda da Siyonizm ve İsrail karşıtı olarak başlayan bir eleştiri hemen anti-semitizme yatay geçiş yapmaktaydı. Türkiye'de Müslümanların ve Yahudilerin bir bölümünde mevcut olan zihinsel taassub nedeniyle ABD ve Batı'da örneklerine rastlanabilen "Müslüman = köktendinci = anti-semit" gibi toptancı bir peşin yargı sonucu Türkiye'de aydınlarla yapılan bir dizi söyleşide münhasıran sol ve liberal eğilimli kişilere yer verilmiş, tek İslamcı aydın olarak yer alan Abdurrahman Dilipak'la yapılan bir söyleşinin cemaat gazetesi *Şalom*'da yayımlanmasına rağmen¹⁹ bu söyleşiler dizisi kitaplaştırıldığında,²⁰ Dilipak ile yapılan söyleşiye yer verilmemişti. Aynı zihinsel taassub Türkiye Müslümanları arasında da yaşanıyor ve bir Müslüman aydının bir Yahudiyle açık platformlarda bir arada görülmesi günümüz Türkiye'sinde neredeyse hayal dahi edilemiyordu, zira yıllardan beri Türkiye Müslümanları arasında süregelen "Yahudi hegemonyası" şüphesiz yüzünden Yahudiyle bir arada gözükecek olan veya Yahudilere ılımlı yaklaşan yazılar kaleme alan kişiye en hafif deyişle "Yahudi muhibbi" isnadını vurmak pek kolaydı.²¹

Türkiye'de gerek milliyetçi ve gerek İslamcı kesimlerde rastlanan anti-semitizmin ortaya çıkmasında Türkiye'ye özgü birçok neden vardır, ve salt Hıristiyan anti-semitizminden esinlenmiş ve benimsenmiş bir kopya değildir. Yahudiler, ve özellikle 1923-1970 dönemi arasında (Ahmed Emin Yahya ve Serteller dönemi) gizli Yahudiler diye bilinen Selânik dönmeleri, Türkiye'deki İslamcı düşüncede Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünü ve İslami yaşam tarzına karşıt bir düşünce olan kozmopolitizm, Batılı ideolojilerin ve yaşam tarzının Türkiye'ye girişini temsil ederler. Tanzimat reformu da Batılı Hıristiyan ülkelerinin Osmanlı azınlıklarını himaye etmek için dayattıkları bir reform hareketidir ve Osmanlı'nın sömürülüşünü ve çöküşünü hızlandırmıştır. Sultan Abdülhamid'den Filistin'de bir Yahudi yurdu kurmak için toprak isteminde bulunan Theodor

Herzl'in bu talebinin red edilmesi ve bunun hemen akabinde Ulu Hakan'ın hâl edilmesi yine Selânik kökenli bir Yahudi-dönme-farmason-siyonist komposudur. Hâl'i tebliğ eden heyette Emanuel Karasso'nun yer alması ise Herzl'in talebini red eden Ulu Hakan'ın bu hareketinin sonucunda "dörtlü çete"nin işbirliğiyle intikam alınarak tahttan indirilmesinin bir kamutudur. Bu intikam süreci 1948 yılında İsrail Devleti'nin kurulmasıyla da amacına ulaşmıştır. Ulu Hakan'ın hâl'i ile başlayan Osmanlı'nın çöküş süreci bir yerde Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünde Yahudilerin baş rolü oynadıkları inancının tüm Türkiye Müslümanlarının vicdanlarında sarsılmaz bir şekilde yer edinmesine yol açmıştır, bu inanç 1. Dünya Savaşı sırasında Filistin'de Osmanlı ordusuna karşı savaşan Yahudi casusların varlığıyla da pekiştirilmiştir.²² Filistin topraklarında İsrail devletinin kurulmasıyla sona eren bu süreç sonunda Müslümanlar nezdinde Siyonizm ayrılıkçı bir hareket, Osmanlı İmparatorluğu'na karşı yapılan bir ihanet olarak kabul edilmiştir. Bu ayrılıkçı hareketin aynı zamanda yayılmacı bir ülküde de sahip olduğuna inanılmış ve bu inanç dayanağını Yahudilerin Tevrat'ında yer alan "Nil'den Fırat'a kadar uzanan Arz-ı Mev'ud" cümlesinde bulmuş, İsrail-Arap savaşlarının İsrail'in galibiyeti ve toprak kazançlarıyla sona ermesi de, İsrail'in yayılmacı amaçlarının olduğu iddiasının halen geçerli olduğunu teyit etmiş, bu inanç tüm Türkiye Müslümanlarının ve Erbakan'ın da söylemine girmiş ve muhtelif vesilelerle tekrarlarına durmuştur.²³ İsrail'in Türkiye topraklarını da içine alan bir yayılmacı ülküsüne sahip olduğu inancı öyle bir hal almıştır ki, İslâmî basında İsrail'in (=Yahudiler'in) GAP projesi vasıtasıyla Güneydoğu Anadolu'yu istila etme gibi amacı olduğu doğrultusunda fantastik haberler de yer almıştır.²⁴ İsrail-Filistin sorununun günümüze dek süre gelmesi ve Filistinliler'in çektikleri acılar Türkiye Müslümanlarının vicdanında yukarıda belirtilen nedenlerden ötürü serpilip büyümüş olan Yahudi karşıtı duyguların iyice yerleşmesine neden olmuştur. Bu ana nedenlere ek olarak daha başka alt nedenler de eklenebilir. Tekinalp'in ideoloğunu yaptığı Yahudileri Türkleştirme siyasetini, ateşli bir Kema-

list söylemle sürdürmesi ve bu süreç içinde "Kahrolsun Şeriat" gibi beyanlarının da yer alması,²⁵ diğer yandan Hahambaşı Haim Nahum'un Lozan Konferansı sırasında Türk heyetinde yer alıp Türkiye'deki İslâmî hareketi engellediği iddiaları da bu Yahudi karşıtı ortamı körüklemiş, tüm Türkiye Yahudiler'inin ateşli birer laik/Kemalist oldukları ve bu çerçevede dindar Müslümanlara karşı oldukları izlenimi yaratmış,²⁶ 1930'lu yılların Turancılık/Türkçülük akımı içinde yer alan Nihal Atsız ve diğer Türkçülerin başlattıkları ve velût anti-semit yazar Cevat Rifat Atilhan'ın en ağır ve tahrikçi anti-semit bir söylemle kaleme aldığı sayısız makale ve kitaplarla bu anti-semitizm sürdürülmüş, Türkçülerden Müslümanlara devredilmiş ve Türkiye'ye yerleşmiştir. Sonuçta "Yahudilik ve Siyonizm" Türkiye'deki İslâmî düşüncenin belli başlı saplantularından biri haline gelmiş ve bir yazar da konu ile ilgili yapılmış olan bir açık oturum vesilesiyle bu konunun "Müslüman kamuoyunda kapalı devre olarak neredeyse her saniye tartışılması"nın söz konusu olduğunu yazmıştır.²⁷

Ashında gerek RP gerek Erbakan ve gerekse Türkiye'deki İslâmî akımın içinde yer alan Yahudi karşıtı söylem Türkiye'de tek bir Yahudi olmazsa/kalmazsa bile sürecektir, zira bu söylem somut olarak Türkiye Yahudilerini hedeflemez, soyut "Yahudi"yi hedefler bunu yaparken de Türkiye vatandaşı Yahudileri bu karşıt söylemden ayrı tutar, yalnız bir koşulla: Türkiye Yahudilerinin kendilerini İsrail'den ve uluslararası Yahudilikten tamamiyle soyutlamaları, yani "Siyonist" olmamaları koşuluyla. Bu şart sadece İslâmcılara has bir gereksinim değildir, Kemalizmin Türkleştirme siyasetinin bir ön şartıdır, Tekinalp de zaten bu siyaseti hararetle savunmuştur, zira Türkiye gayrimüslim yurttaşları için çifte sadakati hiçbir zaman kabul etmemiştir. Kabul etmemesinin gerisinde de Kurtuluş Savaşı sırasında bazı gayrimüslimlerin işgal güçleriyle olan işbirlikleri ve Osmanlı İmparatorluğu yıllarında da yine bir bölüm gayrimüslimin ayrılıkçı hareketleri ve bundan doğan güvensizliğin günümüze dek sürmesi yatıyordu. Nuriye Akman gibi "laik" ve "modern" bir gazetecinin Vitali Hakk'o'ya siyo-

nist olup olmadığını ve İsrail'e olan yakınlığını sorgulaması,²⁸ Kanal 7 programında açık oturuma çıkan İshak Alaton'a "Türkiye'de yaşayan bir Yahudi olarak İsrail'e daha mı yakınsınız?" diye sorulması²⁹ bu çifte sadakat sorgulamasının somut ipuçlarıdır ve bunun sadece İslami çevrelerden değil, Nuriye Akman gibi "laik-modern" bir gazeteciden de gelmesi çok anlamlıdır, zira bu anlayışın salt RP saflarında değil tüm topluma mal olduğunu göstermektedir. Ancak et ırnaktan ayırlamayacağı gibi Türkiye Yahudileri de "Yahudi" kavramından Yahudi kültüründen, Yahudiliğin ortak belleğinden ve İsrail'den soyutlanamazlar. Türkiye Yahudilerinin İsrail ile olan bağları idelenirken "Siyonizm mel'aneti" saptanmasından bir an için sıyrılıp nesnel ve soğukkanlı bir şekilde olaya bakılınca Türkiye Yahudilerinin birçoğunun İsrail'de eş, dost, akrabaları oldukları ve İsrail'den kendilerini soyutlamalarının mümkün ol(a)mayacağı görülür. Yahudilerin dualarında söylendiği gibi İsrail dışında yaşayan tüm diaspora Yahudileri "gelecek yıl Kudüste" buluşma özlemi içindedirler. Ancak bu hülyanın gerçekleşmesi de diaspora Yahudilerinin serbest iradeleriyle mümkündür. Türkiye'de kalmayı ve tam paylı birer Türk yurttaşı olmayı kendi serbest iradeleriyle seçmiş olan Türkiye Yahudileri Cumhuriyet ve ateşli Kemalizm döneminde dönemin siyasi rejiminin ve kamuoyunun dayatmasıyla Türkleşme, Kemalist olma ve laikleşme zorunda kaldılar, önce adları daha sonra dilleri Türkleşti. Bu "Kemalist/laik/Türkçü" kimliğini büyük bir gayretleşlikle benimsemeye bir yerde zorunlu idiler, çünkü dönemin rejimi bu ideolojiyi, zayıf ve küçük toplumlar olan tüm gayrimüslümlere, ve tabii ki Yahudilere de dayatıyordu. Osmanlı İmparatorluğu'nda Yahudi olan Türkiye Yahudileri, Cumhuriyet döneminde Yahudi'den Türk Yahudisi'ne, Türk Yahudisi'nden, Yahudi Türk'e dönüşmek zorunda kaldılar ve sonuçta "Musa dininden birer Türk" oluverip çıktılar,³⁰ bugün de İsrail'le olan bağları platonik bir duygusal bağdan ileri değildir. Bugün ise RP ve İslâm'ın Türkiye'de yükselişleriyle dinsel kimliklerin ön plana çıktığı bir ortama dönüş vardır. Azınlıklarla ilgili bir açık oturumda kimliklerden din hanesinin silin-

mesini talep eden Yahudi asıllı bir gazeteciye İslâmcı bir aydın, kimliğinde Yahudi yazılmasından ne gibi bir rahatsızlığı olabileceğini sorar.³¹ Artık Yahudilerin Yahudiliklerini örtbas etmeden kendilerini ortaya koymaları, adlarını Türkleştirmemeleri, velhasıl kendilerini gizlememeleri istenmektedir.³² Milletvekili Cefi Kamhi'nin İsrail'e giden heyette yer alması üzerine RP'de oluşan tepkiden de görülebileceği gibi Cefi Kamhi'nin kendi dinsel kimliğini küçümseme ve gölgeleme yolunda harcadığı tüm çarpınışları ve gayretleri nafiledir, eşi ve çocukları Müslüman olmasına rağmen RP ve Müslümanlar kendisini Yahudi olarak görmektedir.

Bugün İslâm "yükselen değerler" arasına girmiştir, iktidarın büyük ortağıdır, bir sonraki seçimlerde de tek başına iktidar olması da muhtemeldir. Tek parti döneminin koşulları gereğince "Kemalist olmak" için olağanüstü gayret sarf eden Türkiye Yahudileri şimdi ne yapacaklardı? Bir yandan iktidarda kim olursa olsun "iktidarla iyi geçinme" gibi kalıtsal bir azınlık davranış tarzı içinde olan bir cemaat ve cemaat yönetimi, ve bunun bir sonucu olarak Müslüman bir Kemalistten daha ateşli bir Kemalist olup, 500. Yıl Vakfı'nın ideolojisi doğrultusunda Türkiye'nin yurt dışında tanıtımında "hoşgörü" kavramının bir somut örneği olarak kullanılan Yahudiler, diğer yandan ise yakın bir tarihe kadar (özellikle Refah-Yol hükümetinden sonra anti-semit söylem *Milli Gazete*'de istisnalar dışında durmuştur) içerğinde anti-semit unsurların olduğu bir İslami hareketin iktidar ortağı olduğu bir yönetim ve bunun Türkiye Yahudileri üzerinde yarattığı tedirginlik. Bu nazik ortamda Türkiye Yahudilerini kamuoyunda temsil eden seçkinler anti-semitizm olmadığını söyleme ihtiyacını nedense duyuyorlardı, ama buna karşılık her nedense yurt dışında yayımlanan anti-semitizmle ilgili raporlarda Türkiye ve RP anti-semit eğilimli bir parti olarak bu raporlarda yer alıyordu.³³

"Türkiye'de potansiyel bir Yahudi düşmanlığı var mı?" sorusuna cevaben sanayici işadami ve aynı zamanda "yazar" Uzeyir Garih "hiçbir zaman olmamıştır" yanıtını vermekte,³⁴ aynı mesajı iş ortağı İshak Alaton da "Yeni Şafak ve benzeri

gazetelerde şu intiba uyuyor: Türkiye'de Yahudi düşmanlığı var. Bence katıyetle böyle bir durum yoktur. Türkiye'de Yahudi düşmanlığı yoktur" diye vurgulayarak tekrarlamaktaydı.³⁵ İshak Alaton'un "Yeni Şafak ve benzeri gazetelerde..." diye başlayan cümlesi çok önemliydi, çünkü Yeni Şafak'tan söz ederken herhalde satır aralarında Ali Bulaç'ın Yeni Şafak gazetesinde yayımlanan ve Türkiye Müslümanlarında rastlanan anti-semitizmi irdeleyen üç önemli makalesine atıfta bulunuyordu.³⁶ Ali Bulaç'ın, Abdurrahman Dilipak'ın³⁷ açık yüreklilikle ve namuslulukla parmak bastıkları bir soruna kamuoyunda popüler bir konuma sahip ve "Türkiye Yahudisi"ni temsil etme durumunda olan İshak Alaton'un kesin bir dil kullanarak inkâr etmesi de izlenmeye değerdi. 1995'in başında 500. Yıl Vakfı, Türk hükümeti ve Avrupa Parlamentosu'nun şemsiyeleri altında yapılan Uluslararası İrkçilik ve Anti-semitizm Konferansı'nda da Nora Şenil'in Milli Gazete'de rastlanan anti-semitik motiflere değinmesi üzerine³⁸ 500. Yıl Vakfı Başkan Vekili Naim Güleriyüz bu olayı önemsememekte ve İslâmi basının okurlarının genel okur kitlesi içinde azınlıkta olduklarını, İslâmi hareketin yerel seçimlerdeki başarısının bir protesto oyu olarak yorumlanmasını gerektğini belirttiikten sonra Türkiye'nin anti-semitizmin yer almadığı ender ülkelerden biri olduğunu vurgulama ihtiyacını hissemekteydi.³⁹ Türkiye Yahudi cemaatini kamuoyunda temsil etme konusunda olan bu kişilerin bu beyanları üzerine İshak Alaton'un "Çiller'i pazarlayacağız" sözünün muhafazakâr İslâmi kamuoyunda yarattığı fırtına üzerine gelen tepkileri İshak Alaton'un "anti-semitizm yapıyor" sözleriyle karşılamaya kalkışması üzerine "...skandalın ortaya çıkmasıyla birlikte Musevi vatandaşlarımız meseleyi anti-semitizm suçlamasına indirgemeye yeltenmişlerdi. Halbuki kendi itiraflarıyla da bu ülkede hiçbir zaman anti-semitizm dalga yaşanmamış ve Türk tahtı idaresinde Yahudi vatandaşlarımız 600 sene mes'ud ve bahtiyar yaşamışlardı." diyen İslâmcı yazar Mustafa Özcan⁴⁰ çok önemli bir noktaya değiniyordu, bizzat Yahudilerin kendileri Türkiye'nin anti-semitizmle tanışmadığını belirtiyorlardı.⁴¹ Belirtmenin de ötesinde Cumhuriyet dönemini

tüm azınlık ve Yahudi karşıtı olaylardan arındırıyorlardı! Bu aklamaya süreci içinde Varlık Vergisi de unutulması, üstünde fazla durulmaması gereken bir ayrıntı olmakta idi. Bu bağlamda Varlık Vergisi işadamları Üzeyir Garih'in yorumuna göre Yahudiler'e değil Türkiye'deki diğer azınlıklara yöneltilmiş bir Vergi olmasına rağmen "yaşın (yani Rum ve Ermeniler) yanında kuru da (yani Yahudiler) yantıyordu" ve Varlık Vergisi'nden Yahudiler de zarar görüyorlardı.⁴² İslâmcı aydın Abdurrahman Dilipak ise Yahudi önderlerin aksine Varlık Vergisi'ni tüm azınlık (ve Yahudi) karşıtı yanlarıyla eleştirme erdemini gösteriyordu.⁴³

Türkiye içinde "huzur" ve "hoşgörü" dolu bir söylem Türkiye dışında ise bunun tam tersi bir şekilde yansıyan bir söylem ve bu söylemde RP en kolay yola sapılıp anti-semit ve köktendinci olarak nitelendirilmektedir. Bu ik uç nokta arasında doğruyu ve gerçeği bulabilmek zorlaşmaktadır. Kemalizmin tüm dayatmalarına rağmen görünürde Türkleşmiş olan Türkiye Yahudileri için "Refah Partisi" ve "Erbakan" sözcükleri Kemalist Cumhuriyet döneminin azınlık (ve Yahudi) karşıtı siyasetinin hatıralarını depreştirmekte, buna Türkiye'deki İslâmi hareketin içinde yer alan terörüt kutsayıcı hareketler ve yakın tarihte meydana gelen Türkiye Yahudilerine karşı silahlı saldırılar ve tehditler de eklenince Yahudiler kendi zihinsel gettolarına çekilmekte ve RP'yi ve Türkiye'deki tüm İslâmi oluşuma "anti-semit" bir oluşum gibi görme yanlısına düşmekteydiler. Bu tozla dumanın birbirine karıştığı kargaşada "İlmüli İslâm" görünümüyle ortaya çıkan yeni oluşum ve cemaatlara mütereddit yaklaşma çabaları görülmekte bu yaklaşma sonucu Fethullah Hoca cemaatinin içinde yer alan bir gazetede Ramazan ayı vesilesiyle orucun bir Yahudi işadamları tarafından övülmekte⁴⁴ aynı işadamları Fethullah Hoca'nın Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'ndeki okulları maddi yardımla desteklemekte⁴⁵ Fethullah Hoca'nın Yazarlar ve Gazeteciler Vakfı'nın toplantısına da kayda değer sayıda Yahudi "iş adamları/önderler" ve milletvekili Cefi Kamhi katılmaktaydılar.⁴⁶

Aslında Türkiye Yahudilerinin davranışlarında bir paradoks mevcuttu. Türkiye Yahudileri 500.

Yıl Vakfı ile yaptıkları etkinliklerinde sürekli Osmanlı'nın hoşgörüsünü yüceltmekte ve vurgulamaktaydılar ama bunu bir ulus-devlet sistemi olan Cumhuriyet düzeni içinde yapmakta ve RP'nin iktidara geleceğini kimsenin aklının kösesinden bile geçirmedeği bir tarihte, 500. yıl kutlamalarının yapıldığı 1992'de bir daha bir daha geri gelmesi mümkün olmadığı düşünülen bir İslami düzen olan Osmanlı'nın millet düzenini övmekteydiler. Bu paradoksu İslamcı aydınlar görmüşler ve her vesileyle "Atatürkçü ve laik" olduklarını tekrarlayan Türkiye Yahudi Cemati'nin önderlerine de bu paradoksu hatırlatıp onları eleştirmişlerdir.⁴⁷ RP'nin çok hukuklu toplum tasarısı ise Osmanlı'nın millet düzenine benzer şekilde Medine Sözleşmesi'nin günümüze uyarlanmış bir modeli üzerine inşa edilmişti. Durum böyle olunca ve Türkiye'de Cumhuriyet döneminin "azlık"ları Türkleştirme ama onlara güvenmemeye, onları "yabancı" görme siyaseti çerçevesinde kamu hizmetlerinde bir yer edinme gibi bir ihtirastan olmaktan çoktan cay(dırılmış) olan ve kendilerini ticaret, sanayi ve bilim dalları ile "sınırlanmış" olan Türkiye Yahudileri'nin bir RP iktidarından ne şikâyetleri olabilirdi ki? Üstelik RP topluma Türkiye Yahudilerinin 1989-1992 yılları arasında o kadar övdükleri ve yüceltikleri bir Osmanlı toplumsal düzenine benzer bir toplumsal sözleşme vad ediyordu!

Burada dönüp dolaşp tekrar aynı noktaya gelinmektedir, tüm rahatsızlık RP'nin ve İslamcı düşünce dünyasında mevcut olan anti-semitik söylem, İslâm'ın terör ile özdeşleştirilmesi ve Türkiye Müslümanlarının Türkiye-İsrail ilişkilerine soğuk bakışlarıdır. Erbakan için Türkiye-İsrail savunma anlaşması "*basit bir parasını verip uçağını tamir ettirme meselesidir.*" veya "*salt bir alışveriştir, parasını verip pazardan elma veya çarşıdan limon almaya benzer.*"⁴⁸ Bu beyanlar büyük zahmetler ve lobi faaliyetleri sonrası geliştirilip uzun yıllardan sonra en üst noktaya gelmiş olan Türkiye-İsrail ilişkilerinin dondurulması ve muhtemelen de yavaş yavaş ölüme terk edilmesi demektir, bu da onca çabadan sonra Türkiye'nin Yahudi seçkinleri arasında kayda değer bir hayal kırıklığı yaratıyordu.

RP'nin temsil ettiği Müslümanların söylemi içinde neden anti-semitik eğilimler görülmektedir? Bunun yanıtı basittir. RP'nin temsil ettiği Müslüman camia radikalinden ilhamına, ilkokul mezunundan seçkinine, demokratından, totaliter zihniyete sahip olmasına kadar tüm Türkiye Müslümanlarını temsil etmektedir. Ayrıca RP'de Müslümanların oylarını ve saflarını bölmeme gibi bir temel kaygı da olunca Erbakan Hoca'nın tüm Müslümanları kucaklama misyonu çerçevesinde en radikal uçlar da kendilerine parti içinde konforlu bir yer bulabilmektedirler. Yakın tarihte kadar da RP kendi içinde yer alan radikal eğilimli kişilere fazla hakim olamıyordu.⁴⁹ Tüm Müslümanların zihinlerinde de Osmanlı'nın çöküşü hemen "Yahudi parmağı"nı ve İsrail'in günümüzdeki Filistin'e karşı taktığı sert siyaseti anımsattığından, o zaman oy kaygısı uğruna yıllardan beri işlenmiş olan bu mümbit ve elverişli anti-siyonist ve anti-semit damarı, işleyip durmak kolaycı ve popülist bir çözüm olmaktadır.

Türkiye Müslümanlarının bu anti-semit söylemin İslami kimliklerinden dolayı kendilerine uygulanan ve simgesel "başörtü" örneğinde somutlaşan ve odaklaşan ayrımcılık olgusunun bir başka türü olup, İslâm'ın içerdiği hoşgörü kavramına, RP'nin savunduğu insan haklarına geçmiş iktidarlara göre daha duyarlı ve saygılı olma ülküsüne ve "Adil Düzen"e de ne kadar taban tabana zıt ve çelişkili bir tutum olduğunu idrak etmeleri gerekir. Dahası Türkiye Müslümanları "Müslüman"ın Batı'da "uğursuz ve tehdit edici bir düşman" olarak algılanmasının bir sonucu olarak "öteki" durumuna girmesine çok benzer bir tavır da Türkiye'de yaşayan farklı dinlere mensup kendi yurttaşlarına karşı da taktiklerinin farkında bile değillerdir.⁵⁰ Bugünkü Türkiye'nin içinde bulunduğu siyaset ortamında ve "zinde kuvvetler" in "büyük medya"ya telkinlerde bulunduğu ve "büyük medya"nın da bire bin katarak RP'yi kara bir umacı, şeriat getirecek bir yönetim ve Erbakan'ı da "karanlıklar prensi" şekline soktuğu bir ortamda İslami medyada anti-semit söylemi devam ettirme ve bu söylem ile bir yandan tüm Türkiye Müslümanlarını diğer yandan da onları temsil eden RP'yi de bu tür bir ırkçılık ve ayrımcılık

ipotegi altına almanın ne faydası ve yararı vardır? Bu anti-semit söylemin anti-semitizm değil anti-siyonizm olduğunun sudan ve gülünç bir bahane olduğunu kabul edip⁵¹ ırkçılık olduğunu ve hoş-görü dini olan İslâm'a uymadığını belirtmenin ve ifşa etmenin ne zararı var? Bu yapılmadığı takdirde bu durumun RP'nin içinde mevcut totaliter ve anti-semit eğilimin bir teyidi olmakta ve bir yerde bu da RP muhaliflerinin Erbakan'ın takiiye yaptığı iddiasını güçlendirmekte değil midir?

Türkiye'nin tüm sorunlarını o meşum "dış mihraklar" içinde yer alan Siyonizm/Yahudi/İsrail'den oluşmuş bileşik bir unsura yüklemenin anlamsızlığını ve bu tür günah keçilerinin yaratılmasının hiçbir tutar yanı olmayıp sadece kendi zaafılarımızı örtbas etmeye yarayan "afyonlar"dan bir tanesi olduğunu İslâmî aydın Mehmed Şevket Eygi içtenlikle ifşa edip özeleştiriy yapabilmekteydi.⁵² Aynı paralelde komplo teorileriyle beslenmiş Yahudi düşmanlığının anlamsızlığını itiraf eden genç İslâmî aydınlar da vardı.⁵³

Acaba bu anti-semit söylem ve komplo teorileri Türkiye'deki İslâmî düşünce dünyasının sığlığının, yüzeyselliğinin ve Arap ülkelerindeki anti-semit kaynaklardan etkilendiğinin çok önemli ipuçları değil midir? Herhakkı fırsattan ve karşılaşmadan esas sorulması gereken olan ancak gözardeti edilen soru budur. RP'nin yayın organı *Milli Gazete*'nin kuruluş yılı olan 1973'den günümüze dek bir içerik analizine girdiğimizde şaşırılmak elde değildir. 1973 ile günümüz arasında "Siyon Önderlerinin Protokolleri" adlı anti-semitizmin başyapıtı gazetede otuz beş kez yayımlanmış ve/veya mesnet olarak gösterilmiş ve "Beynelmilel Yahudi'nin Cihan Hâkimiyeti"ni ispatlamaya yönelik "Yahudi-Farmason-Siyonist çetesi"nin fesat komplolarını içeren önemli sayıda anti-semit yazılar ve/veya haber/yorumlar yayımlanmıştır! *Milli Gazete*'de komplo teorilerinin anlamsızlığını vurgulayan bir yazıya⁵⁴ cevap olarak hazırlanan tektip yazısında Müslüman cemaati önerilen okuma listesinde yer alan "okuma kitapları" 1950 ve 1960'lı yılların anti-semit yazarların kitaplarının listesinden oluşmaktadır.⁵⁵ İşin en şaşılacak yanı da önerilen okuma listesine ne *Milli Gazete* okurlarından ne de İslâmî basın yazar-

larından herhangi bir tepki gelmemesidir. Keza Milli Gençlik Vakfı'nın yayımladığı *Gençlik* dergisinin içeriği de yakın tarihe kadar anti-semit unsurların ağır bastığı bir içerikti.

Türkiye'de İslâmî düşüncenin popülist bir şekil alması ve "taşralaşması"nı bir yazar İslâmîcılardaki ilmiye sınıfının Cumhuriyet devrimiyle birlikte devletin dışına itilmesi sonucunda İslâmî unsurların yer altına inmelerine bağlar. Bu süreçte "entellektüel muhakemenin dengeleyiciliğinden muaf olarak edebi belagat hâkimiyetini ilan etti ve bugüne dek varlığını sürdüren hatiplerin alimlere üstün tutulmasının zeminini hazırladı".⁵⁶ Aynı süreç içinde İslâmî söylem de tabii ki ucuzladı, ucuzlanınca da taşralaşmanın bir sonucu olarak popüler anti-semitizmi benimsedi. 1960'lı yılların radikal tutumlu, günümüzün ise ilümlü ve özeleştiriyapma erdemini gösteren İslâmî yazar Mehmed Şevket Eygi'nin *Milli Gazete*'de yayımlanan günlük yazıları sık sık İslâmî camiadaki ilmi ve ciddi araştırma kurumlarının yokluğunun, dolayısıyla İslâmî düşüncedeki yüzeyselliğin ve sığlığın, eleştirisini içerir. Ancak bugün Türkiye Müslümanlarında sağlığı ve nesnel düşünün yeni nesil aydınların varlıklarını da yadsımak ve/veya gözardı etmek mümkün değildir. Bu aydın sınıfı belki daha seçkin bir yaklaşım içinde olup Refah'ın tabanına ve tabanı temsil eden milletvekillerine şimdiye kadar sürdürülen sığ ve yer yer belirgin bir şekilde ırkçılık ve anti-semitizm içeren söylemlerinin yanlış ve yersiz olduğu mesajını yeterince ilet(e)memektedirler, ancak Necip Fazıl Kısakürek'in Büyük Doğu okulundan yetiştiğini belirten RP kurmaylarından Abdullah Gül'ün "bütün dış ilişkileri Siyonizm ve emperyalizmle açıklamak gibi bir sığlık içinde olmak doğru değil, ama Siyonizm gerçeğini de görmezlikten gelemeyiz"⁵⁷ sözleri de RP içindeki yeni neslin içinde daha akılcı düşüncelerin mevcudiyetlerinin ipuçlarını vermektedir. Keza RP milletvekili Bahri Zengin'in partinin 5. Olağan Büyük Kongresi'nden önce "öteden beri bizi bağlayan bir çember vardı, cami cemaati. Bu kırıldı ve 65 milyon Türkiye'yi siyasi hareketimizin tabanı olarak kabul ediyorum" sözleri de aynı akılcı arayışın başka ipuçlarıdır.⁵⁸ Nihayet *Adil Ekonomik Düzen* kitabının içerdiği Siyonist ve İsrail

karşıtı söylemin de terk edilip daha akılcı yeni bir kitabın hazırlanmakta olduğu haberi⁵⁹ de RP'nin "camii cemaati" için kullandığı üslubu terk edeceği yönünde işaretlerdir, ayrıca 5. Olağan Büyük Kongre'de edinilen izlenimler de RP'nin daha ılımlı olmaya ve daha çok merkeze meyletme yolunda olduğu doğrultusunda idi.

Bugün RP bir yol ayrımına gelmiştir ve bu yol ayrımında RP'nin karşı karşıya kaldığı kabuk ve dolayısıyla görünüm değiştirip değiştirmeme kararının bir ayrıntısı da şimdiye kadar kullanmış oldukları anti-siyonist söylemi sürdürme veya sürdürmeme kararı ve sürdürüldüğü taktirde düzeyi, niteliği ve yoğunluğu olacaktır. RP ya tabanının çekirdeğini ve çıkış noktasını oluşturan "cami cemaati"ne hitap eden bir siyaset izlemeye devam edecek, bu doğrultuda popülist ve ucuz bir söylemi sürdürecektir ya da "laik" kamuoyuna ve kucaklama iddiası içinde olduğu Türkiye'nin geneline hitap edecek ve o zaman daha ılımlı ve akılcı bir tavır izleyecektir. RP'nin kendi dünya görüşü ve dış siyaset anlayışı çerçevesinde İsrail'i kerhen dahi olsa kabullenme, benimseme ve ona sempatik bakma gibi bir zorunluluğu yoktur, öyle yapmadığı taktirde Refah-Yol hükümetinin de sonu gelmeyecektir, ayrıca Erbakan'ın birden kendisini değiştirip İsrail'e karşı yumuşak ve kucaklayıcı bir tavır takınmasının da Türkiye Müslümanları nezdinde de kolay kolay kabul edilebileceğinin sanılması da gerçekçi değildir, ta ki Filistin-İsrail ve Arap ülkeleri-İsrail ilişkilerinin normale dönmelerine ve Ortadoğu'da barışın tam anlamıyla tesis edilmesine kadar.

Türkiye'deki İslami hareketin tümünü kucaklayan RP'nin, Yahudiler nezdinde ve Yahudi lobisinin en güçlü olduğu Amerika'da görünüm açısından en büyük sorunu Türkiye Müslümanlarının saflarında yer alan radikal "mikro tarikatlar" kişiler ve gruplardır. Bunların anti-semit söylemleri özellikle Yahudiler nezdinde RP'nin içinde ırkçı ve anti-semit eğilimlerin olmadığı konusunda inandırıcılığını yitirmesine yol açmaktadır. *Soykırım Yalanı* adlı Yahudi Soykırımı'nı inkâr eden bir kitabı olumlayan bir tanıtma yazısının⁶⁰ ve kitabın okunmasını tavsiye eden bir köşe yazısının *Milli Gazete*'de yayımlanması,⁶¹ Yahudi

Soykırımı'nın "aldatmaça", "olmayan bir olayı varmış gibi göstermeye çalışma" iddialarını içeren diğer bir köşe yazısının gene *Milli Gazete*'de yayımlanması⁶² Roger Garaudy'nin yine Yahudi Soykırımı'nı inkârı yönelik *İsrail Mitler ve Terör* adlı altında çevrilen kitabının Kanal 7'nin kitap tanıtım programlarında yer alması, söz konusu kitabın Kanal 7'de tanıtımının Yahudi Cemaati yayın organınca eleştirilmesi⁶³ üzerine eleştirinin "*Türk Yahudilerinin yayın organı Garaudy'ye saldırdı. Şalom'da'n küstahlık*"⁶⁴ başlıklı bir yazıyla karşılık verilmesi, Yahudilerin ağırlıklı olarak içinde yer aldıkları komplo teorilerini kapsayan *Gizli Dünya Devleti* kitabının *Milli Gazete* tarafından okurlarına kupon karşılığı dağıtılması ve *Milli Gazete* sütunlarında sürekli övülmesi,⁶⁵ Mescid-i Aksâ olayları yüzünden hemen anti-semit söyleme geçen köşe yazıları,⁶⁶ hem RP'nin hem de Türkiye'deki İslami hareketin imajını hem Yahudiler hem de Türk toplumu nezdinde fevkalade zedeleyen olgulardır. İslami basının bir kesiminde tüm Batı dünyasının ve Yahudilerin kolektif belleklerinde sarsılmaz ve unutulmaz bir yer edinmiş olan Yahudi Soykırımı'nın uydurma olduğu yolunda özellikle 1995'den itibaren günümüze dek süren bir kamuoyu oluşturma çabasının⁶⁷ tüm Müslümanların imajını ne kadar zedelediğini herhalde Türkiye Müslümanları idrak etmemektedirler. Batı'da içinde Türklerin de yer aldığı "yabancılar"a ve Yahudilere saldıran neo-nazilerin, ırkçıların ve faşistlerin sistemli olarak sürdürdükleri Yahudi Soykırımı'nı inkâr çabalarının Türkiye Müslümanlarının bir bölümü tarafından sorgusuz sualsiz benimsenmesi ve Yahudi Soykırımı'nı "siyonist propagandanın bir yalanı" diye kabul edilmesi inanılacak gibi değildir ve Türkiye'de İslamcı düşünce dünyasında yer alan totaliter eğilimin, ırkçılığın, bğnazhğın ve ideolojik saplantının katkısız kanıtıdır. Bu ırkçı söylem karşısında her nedense genellikle sessiz kalmayı tercih etmiş ve bir özeleştirici getirmemiş olan Müslüman aydınlar üstlerine düşen kamuoyunu aydınlatma görevlerini yerine getirmektedirler. Bu karmaşık ortamda sap ile saman, siyasi ve milliyetçi bir akım olan Siyonizme nesnel ve akılcı bir eleştirici getirme yerine ırkçılık

yapma, birbirine karışmakta ve bundan en büyük zarar da Müslümanlar görmektedir, zira marjinal olduğunu umduğum, ummak istediğim grupların davranışları tüm İslâmi harekete mal edilmektedir.

"Azınlıklar ve şeriat" konusunu işleyen İslâmî aydın Mehmed Şevket Eygi, Osmanlı'daki "millet" sisteminin uyumunu hatırlar ve "tasavvuf pirlerinin temsil ettiği üniversal İslâmi zihniyet"e hatız bir şeriat sisteminin "Türkiye gayrimüslimleri için laik ve nasyonalist sistemden daha elverişlidir" der. Aynı yazar "bu memleketle İslâm tekrar gelecektir. Bunu önlemek mûmkün değildir" deyip "şimdi mühim olan şey nasıl bir İslâmi uygulamanın geleceğidir?" diye sorar. Öyle bir olasılığın gerçekleşmesi halinde "nasıl bir İslâmi uygulamanın geleceği" sorusuna aynı İslâmî aydın, "Mevlânâ Celâlüddin Râmî'nin temsil ettiği evrensel bir Müslümanlık mı, yoksa İbn Teymiyye'nin, Muhammed İbn Abdilvehhâb'ın ve modern Müslüman aktivistlerin temsil ettikleri müsâmahasız bir taibikat mı?" diye sorar ve "seçmek için kısa bir mühletimiz var" der.⁶⁸ Herhalde, RP açısından esas düşünlmesi gereken nokta budur.

Türkiye Yahudileri Osmanlı'dan Cumhuriyet'e, millet'ten ulus-devlete geçişte Türkleşme, laikleşme, Kemalistleşme zorunda kaldılar, zira ulus-devlet, millet sistemindeki özerkliği ve çok kimlikli kabul etmek istemedi. Bugün Türkiye'de yaşayan laik-İslâm krizi, Kürt krizi çok kimlikliğin, çok kültürlüğün tekrar yaşatılması ile çözülecektir. Bu krizde Yahudiler bir yandan Kemalist ve laik olma ve 500. Yıl Vakfı ideolojisi doğrultusunda Cumhuriyet dönemindeki azınlık ve Yahudi karşıtı hareketleri ve anti-semitizmi yok sayma, diğer yandan RP ve İslâm ile uyum sağlama gibi bir hassas denge içindedirler. Bu dengede sabit olup Yahudiler tarafından sürekli tekrarlanan söylem Türkiye'de anti-semitizmin olmadığı veya ol(a)mayacağıdır. O zaman Yahudiler niye tedirginler? Bu çift dilli söylem bir yerde yerel yönetimlerle iyi ilişkileri sürdürme ve devlet yönetimiyle kamuoyuna yansıtılabilecek "duyarlı" bir konuda bir tartışma ortamına girmeme arzusunun bir ifadesi değil midir? 500. Yıl Vakfı ile TC'nin tanıtımını üstlenmiş ve bunu yaparken de

bu "tanıtım"ın tam hakkını verebilmek için olanca gücüyle kendi tarihinin gri bölümlerini temizlemiş millet-i sadıka bir tebaanın yönetiminin şimdi bu tavrından çark edip Türk kamuoyuna yansıtacak bir şekilde anti-semitizmden şikâyet etmesi, kamuoyunun olası "Sen de mi Brütüs?" türünden serzenişlerine yol açmaması için takımlan bir tavır değil midir? Aynı zamanda da İmparatorluk'tan aniden ulus-devlete geçişte ve bu ulus-devlet sürecinde oldukça sıkıntılı anlar yaşayan zayıf ve küçük bir topluma "ülkeyi zayıf düşürmek isteyen iç ve dış mihraklar" sendromunun yaygın olduğu bir Türkiye'de fazla şikâyet ettiği taktirde "iç mihrak" olarak algılanma olasılığına karşı geliştirilmiş bir yöntem değil midir?

Ashnda bu denge tutturulmaya çalışılırken göz ardı edilen çok daha önemli bir olgu vardı. O da Türkiye'de "laik" kesimde milliyetçiliğin, muhafazakârlığın ve şovenizmin artmış, yaygınlaşmış, olağanlaşmış ve günlük yaşamın bir parçası olmasıydı. Bu bağlamda Sakıp Sabancı'nın, İshak Alaton'un da hazır bulunduğu Dünya Türk İşadamları Kurulayı'nda yetişmekte olan yeni nesil Türk işadamlarını överken "Bir zamanlar Türkiye'de işleri İshak'lar, Salamon'lar yapıyordu. Şimdi bu değişti."⁶⁹ sözlerine, Tansu Çiller'in bir televizyon programında Refah-Yol hükümetinin güven oylaması sırasında Cefi Kamhi'nin çekimser tavrını ve babası Jak Kamhi'yi savunurken "onlar çok vatanseverdir, ülkeleri için çok çalıştılar" sözlerine⁷⁰ Türk toplumu, Yahudi cemaati ve Şalom hiç tepki göstermiyorlardı. Baba ve oğul Kamhi'lerin gayrimüslim olmamaları halinde Çiller'in böyle bir cümleyi sarfedip "onlar"ın "vatanseverlik"lerini vurgulamaya hiç gerek duymayacağı bir ortamda ayrımcılık dolu bu beyanlar şayet Erbakan tarafından söylenseydi herhalde Yahudilerin vicdanları üzerindeki yansımaları bambaşka olacaktı.

Ticarete artık "İshak'lar, Salamon'lar"ın devri kapandıysa ve sadece "öz be öz Türkler"e yer açıldıysa, Yahudiler (ve gayrimüslimler) bu "sıradan ayrımcılık"la nasıl mücadele edeceklerdi? Bu satırların yazarının Sabancı ve Çiller'in beyanlarına tepki olarak yayımlanan iki yazısı⁷¹ hiçbir yankı uyandırmamaktaydı. Bu tavır belki de

mantiki idi, "%99.9'u Müslüman olan bir Türkiye'de 20.000 Yahudi'nin ne önemi vardı ki! Üstüne üstlük çok az sayıda gayrimüslimin çalıştırıldığı bir referans olarak bizzat Yahudi asıllı işadamları tarafından⁷² belirtildiği ve dolayısıyla gayrimüslim memur istihdam etmenin Müslüman bir Türkiye'de bir şirket için ayak bağı olabileceği satır aralarında ima edildiği bir ortamda Türkiye Yahudileri için artık tüm Cumhuriyet döneminde ve günümüzde geçerli olan sıradan ayrımcılığı, "bizler" (=Türk) ve "onlar" (=gayrimüslimler) konumuna girmiş olmayı, sıradan ve olağan saymak, ama RP'den de "korkmak" biraz tuhaf olmaktadır.

Şayet RP bazılarının iddia ettiği gibi totaliter (ve anti-semit) bir parti olup, takıyye yapıyor ve esas tavrını tek başına iktidarda olduğu zaman ortaya koyacaksa, bunun tek sorumlusu RP değildir. Esas sorumlu gayrimüslim yurttaşlarına karşı istisnalar dışında fütursuz bir kayıtsızlık göstermiş olan ve Türkiye'de yaşayan genelde gayrimüslimleri, özelde Yahudileri "ekalliyet", "azlık", "azınlık" gibi görmeye alış(ın)ılmış bir kamuoyu, bu gayrimüslimleri hiçbir zaman tam paylı yurttaş olarak içine sindirememiş ve milliyetçiliğin esiri olmuş bir toplum zihniyeti ve ona yön vermeyi ve göstermeyi bil(e)memiş ve Kemalizm dönemini aklayıp paklayıp yüceltmüş, belleklerden kendi tarihlerinin bir bölümlerini bizzat kendileri sansür ve/veya tahrif etmiş Yahudi önderleri ve seçkinleridir, zira sıradan ayrımcılık ve Yahudi karşıtlığı bizzat Türk Yahudi Cemaati tarafından o çok övülen ve göklere çıkartılan Kemalist dönemde de hep mevcut olmuştur, RP de bu geçmişi bir mirasçısıdır. İslamcı aydınlar ve Yahudi cemaati yönetimi dahil olmak üzere Türk toplumu bu olguyu ifşa etmeye ve bununla mücadele etmeye istisnalar dışında pek yeltenmemiştir.

Yok, RP Müslüman ve demokrat bir parti kimliğinde yoluna devam ederse, RP için hakikat saati gelip çatacaktır. Tek başına iktidara ve devleti yönetmeye aday bir RP tek parti döneminin, Türk milliyetçiliği ve Türk İslamcılığı akımlarının anti-semitik eğilimlerini, artık terk etme zo-

runda olacaktır. Diğer yandan "65 milyonluk bir Türkiye'yi kucaklama" misyonu içinde olan Erbakan ve RP bu 65 milyonluk nüfusun içinde 20-25.000 civarında Yahudi yurttaşın yaşadığını hatırlayıp bundan sonra vereceği seçimi vaazlarında geçmişteki "belâgat" örneklerini tekrarlamaktan vazgeçmeli dolayısıyla tabanına ve tüm Müslüman camiaya da gayrimüslim yurttaşlara karşı davranış konusunda örnek olmalıdır, aynı mesajı da kamuoyu oluşturmada büyük önemleri oldukları tartışılmaz olan İslamcı aydınlar ve yazarlar da üstlenip sürdürmelidirler.

Erbakan Hoca'nın parti üzerindeki tartışılmaz otoritesi ve parti içi disiplini ve hiyerarşinin düzenlenmesindeki etkinliği göz önünde tutulunca, bu tür Yahudi karşıtı söylemin durmasında kendisine ve kurmaylarına birincil derecede sorumluluk düştüğü görülebilir. Bu sorumluluk sadece Yahudilere ve gayrimüslim yurttaşlara karşı değil, tüm Türk toplumuna karşıdır. "Popülist siyaset yapayım" derken ırkçılık ve ayrımcılık yapılmamalıdır. Tabii ki arzu edilen bu ortam popülizminin artık olağan hale geldiği bir siyaset arenasında ve 20-25.000 Yahudi'nin Türk toplumunun ve RP'nin nezdinde halen bir değerleri kaldıysa geçerlidir.

Çağımız "cılalı imaj devri",⁷³ takıyyenin de (şayet varsa) aslında bir "görünüm mühendisliği" yöntemi, ve Batı'nın her taşın altında "köktendinci (=terörist) Müslüman" arayışı saplantısı olduğu da bilinen birer olgu olduğuna göre RP ve Erbakan'ın iktidar ortağı olduktan sonra anti-semitizme kayan anti-siyonist söylemini durdurmuş olması da bir takıyye olup olmadığı sorgulanabilir,⁷⁴ olduğu iddia edilebilir, hattâ edilmiştir de.⁷⁵ Ben kişisel olarak bunun böyle olmadığına inan(dırıl)mak istiyorum ve anti-semitizm ve Siyonizm dahil olmak üzere her şeyin özgürce tartışılmasını, hiçbir konunun tabu olmamasını, ancak bunun da nitelikli ve düzeyli bir ortamda yapılmasını şiddetle arzuluyorum. Yahudiliğin ne kadar kötü bir ırk/din olduğu her türlü vesile ve bahaneyle hatırlatılması ihmal edilmediği bir basın yayın ortamında Yahudi asıllı bir Türk yurttaş olarak buna hakkım olduğuna inanıyorum.

DİPNOTLAR

- 1 Bu yazının oluşmasında dış kaynaklı bilgilerin temininde bana yardımcı olan yurtdışındaki dostlarımıza, eleştirel görüşleriyle katkıda bulunan Abdüllah Önyay'a, eşime ve dostum İlgaz Zorlu'ya candan teşekkür ederim.
- 2 Bu davranış tarzının popüler edebi örnekleri için bkz. Harry Ojalvo'nun şiir kitabı, *Şiirle Düşünceler*, Gözlem Yayınları, İstanbul 1994, Avram Ventura, *500 Dalı Akasya*, İstanbul, 1993, Berta Brudo, *500 Yıl Destanı*, İstanbul, 1991 ve Sami Alçın'ın 1974'te Kıbrıs hareketi vesilesiyle kaleme aldığı milliyetçi şiirler. *Şalom*, 31 Temmuz, 7 Ağustos, 14 Ağustos, 4 Eylül ve 30 Ekim 1974.
- 3 Ufuk Galdemir, *Kanat Operasyonu*, Tekin Yayınevi 2. bs, 1986, s. 68-70
- 4 Nesim Benbanaste, "Kemalizm'in dilbilimi", *Şalom*, 17.9.1980 ve Meşe Grosman "12 Eylül - Pembe Devrim" *Şalom*, 17.9.1980
- 5 Ufuk Galdemir, a.g.e., s. 68-70
- 6 Abdurrahman Dilipak, *Vahit*, 19.6.1994
- 7 Gülçin Telci, "Ne yapın Grossman?", *Hürriyet*, 31.12.1995
- 8 Ali Cakmak'ın Mario Levi'yle söyleşi, *Demokrasi*, 24.3.1996, s. 9
- 9 Mahmut Esat Ozan, "Dark clouds gathering over a once tolerant secular land", *The Turkish Times*, sayı 168
- 10 Bu konuda bkz. Nuriye Aktınan'ın Cefi Kamhi ile olan söyleşi "Museum cemaati sözcüğü değilim" *Sabah*, 12.11.1995, s. 12. Ayşe Önal, "Cefi Kamhi'nin açıklaması", *Hergün*, 4.12.1995, ve Ayşe Önal, "Kenan çalmayı öğrenmelisiniz", *Hergün*, 6.12.1995
- 11 Mehmet Ali Birand, *Sabah*, 12.11.1995
- 12 *Sabah*, 3.10.1996, s. 16
- 13 Hıristiyan anti-semitizmde yer alan bu anti-semit iftira Yahudilerin Hamursuz Bayramı vesilesiyle hazırladıkları hamursuz ekmeğine genç Hıristiyan çocukları öldürüp kanlarını karıştırdıkları iddiasıdır. Bu iftira ülkemizde de bazı anti-semit yazarların eserlerine girmiştir. Örneğin M. Şahap Tan, *Yahudileri Tanıyalım*, Toker Yayınları, 1968, s. 47-48, s. 118-119, Cemal Anadol, *Siyonizmin Oyunları*, Sahhaflar Kitap Sarayı, 3. baskı, 1987, s. 153-154. Cevat Rifat Atilhan, *İğneli Fıçı*, (bu kitap 1937, 1958, 1966, 1969, 1978, 1979 yıllarında yayımlandı).
- 14 *Şalom*, 3.7.1996, 31 Temmuz, 28 Ağustos ve 18 Eylül 1996 nüshalarında İzel Rozenal karikatürleri
- 15 Utku Çakırözler, "Hoca'nın oy tehdidi", *Milliyet*, 3.5.1996. Bu konuda eleştirel bir yazı için bakınız Rifat N. Bali, "Semicilerin Yahudi'ye yaramasını istemiyorsanız..." *Biriken*, Haziran/Temmuz, 1996, sayı 86/87, s. 171-173
- 16 "Conference to visit Turkey in show of support", *Forward*, 26.7.1996 ve Sedat Ergin "Yahudi lobisi geliyor", *Sabah*, 27.9.1996
- 17 Yasemin Congar, *Milliyet*, 25.10.1996
- 18 Türkler (yani Müslümanları) tanıyan Yahudi İspanyolcası dilinde Türkler anlamına gelen bir deyim.
- 19 *Şalom*, 24.2.1993
- 20 Lizi Behmoaras, *Türkiye'de Aydınların Gözüyle Yahudiler*, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., İstanbul, 1993
- 21 Örneğin Suat Filmer, "Zülfü Livaneli, Yahudiler'in otasının nasıl takıldı", *Yeni Şafak*, 12.6.1996
- 22 Bu konuda İslami yayınlarda sayısız örnek vardır. Tek bir örnek vermek gerekirse Filistin'de NİLİ Yahudi casus örgütünün Osmanlı ordusuna karşı mücadelesini konu eden bir kitabın "Yahudiler Osmanlı'yı nasıl çökertti?" başlığı ile tanıtılması gösterilebilir. Mustafa Köker, a.g.y. *Milli Gazete*, 23.1.1996
- 23 Bkz. Prof. Dr. Necmettin Erbakan, *Türkiye'nin İmele Meseleleri*, Rehber Yayınları, 1991, s. 199-201 ve Sedat Ergin, "Erbakan ve İsrail", *Hürriyet*, 25.7.1996
- 24 Bu konuda birçok örnek olup temsil niteliğinde iki örnekle yetinilecektir. "İste Siyonizm mirası, İsrail'in gözü GAP'ta", *Yürüme*, sayı 235, 16-22 Temmuz 1995 kapağı ve "İsrail'in gözü GAP'ta", *Gençlik*, sayı 34, 15 Aralık 1994 -15 Ocak 1995 kapağı.
- 25 İslamcı yazar Mehmed Şevket Eyygün'ün yazılarında sürekli eleştiri konusu yaptığı temalardan biri budur. Keza İslamcı yazar Ertuğrul Düzdağ da aynı temayı işler. Bkz. *Yakın Tarihimizde Gizli Çehreler*, İz Yayıncılık, 1991, s. 51-100
- 26 Baba-oğul Kamhi'lerin yakın tarihteki Atatürkçü demecileriyle de bir yerde Müslümanlar gözünde bu kanı teyit edilmiştir. Bkz. Mehmed Şevket Eyygü, "Kamhi ve laiklik", *Milli Gazete*, 14.3.1996 ve "Bay Jak", *Milli Gazete*, 3.2.1993
- 27 Ali Murat Güven, *Milli Gazete*, 29.5.1995
- 28 *Sabah*, 26.5.1996
- 29 *Milliyet*, 28.5.1996
- 30 Avner Levi, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Yahudiler*, İletişim Yayınları, 1996, s. 162
- 31 Mehmed Şevket Eyygü, "Bay Silvyo", *Milli Gazete*, 25.10.1994
- 32 Bkz. Tahâ Kıvanç, "Bir ödülünden hareketle", *Zaman*, 11.5.1994. Tahâ Kıvanç müsteaar adlı Fehmi Kuru bu yazısında "Türk" ad ve soyadları ile Yahudi kimliklerini öten yazarları eleştiriyordu. Aynı yazıda Prof. Yuda Yürüm'den bahseden Fehmi Kuru bu yazısından dolayı da Türk basınında haksız yere insanları dışlamak suçunda ve bu suçlamaların bir yansıması olarak anti-semitizmle ilgili raporlarda haksız yere adından söz edildi. Bkz. "Fehmi Kuru'nun yazısından Bazı Museviler kendilerini gizliyorlar. Yuda Yürüm'e yapılan saldırı sonrasında" *Cumhuriyet*, 8.6.1995. Bu yazıya bir tepki olarak bkz. Tahâ Kıvanç, "Yalan yalan üstüne", *Zaman*, 9.6.1995
- 33 "The main political organization with anti-semitic tendencies in Refah Partisi", Institute for Jewish Policy Research and American Jewish Committee, *Anti-semitism World Report 1996*, Londra 1996 Türkiye bölümü, s. 248
- 34 Harun Odabaşı'nın Üzeyir Garılı ile olan söyleşi, *Zaman*, 21.2.1996 ve Tahâ Kıvanç, *Zaman*, 4.7.1995
- 35 Tutkun Akbaş & Osman Özsoy'un İshak Alaton ve Üzeyir Garılı ile söyleşileri, *Yeni Şafak*, 24.7.1995
- 36 Ali Buluç, "Yahudiler'inki imtiyaz mı, bedel mi?", "Yahudi meselesi", "Müslümanlar anti-semitik eğilimler", *Yeni Şafak*, 18.19.20 Nisan 1995
- 37 Abdurrahman Dilipak, "Yahudi düşmanlığının temelleri neledir?", s. 176-194, *Sorunlar Sorular ve Cevaplar - 1*, Beyn Yayınları, 4. baskı, 1995

- 38 Prof. Nora Şen'in konferansta konuşmaları Milli Gazete'de "Yahudi Prof. gazetemi ve RP'yi hedef gösterdi", Milli Gazete, 23 Ocak 1995 şeklinde yayınsı. Prof Şen'in bu görüşleri daha sonra Şahin Alpay ile yaptığı söyleşide yayımlandı. *Milliyet*, 20.2.1995, s. 20.
- 39 Council of Europe, "Racism and Anti-semitism - summary", 1995, s. 36
- 40 Mustafa Özcan, "Pazarlayıcılar mı?", *Zaman*, 31.8.1993
- 41 Bu görüşü Naim Güler'üz de tekrarlar: "...Güler'üz stressed that Turkey was one of the rare countries where anti-semitism was not a widespread ideology." Council of Europe Racism and Anti-Semitism Summary, 1995, s. 36
- 42 Mustafa Karaalioğlu'nun Üzeyir Garih ile olan söyleşi, *Yeni Şafak*, 14.7.1996, s. 13
- 43 Abdurrahman Dilipak, *İnanç Dönemi*, Beyan Yayınları, 9 bs 1989, s. 92-98
- 44 Üzeyir Garih, "Ramazan ayı", *Zaman*, 1.2.1996
- 45 "Kolonci Dervişler", *Hürriyet*, 3.11.1996
- 46 *Zaman*, 2.10.1996 ve Mehmed Şevket Eygi, "Anlaşılmaz işler", *Milli Gazete*, 17.10.1996
- 47 Mehmed Şevket Eygi, "Kamhi ve laiklik", *Milli Gazete*, 14.3.1996 ve "Bay Jak", *Milli Gazete*, 3.2.1993
- 48 *Hürriyet*, 4-5.10.1996
- 49 Bu olgu Recep Tayyip Erdoğan tarafından kendisini ziyaret eden Türkiye Yahudi cemaati yönetimine ne kendisinin ne de RP'nin İslamcı yayınlarında rastlanan anti-semit içerikli yazıların denetleme olanağına sahip olmadığını belirtmesinde de teyit buluyoruz. Bkz. "The Institute of Jewish Affairs and the American Jewish Committee", *Anti-semitism World Report*, 1995 Türkiye bölümü, s. 227
- 50 Müslümanın "öteki" konumu ile ilgili olarak bkz. Ali Bulaç, "Öteki'nin kimliği ve imajı", *Birikim*, Mart-Nisan 1995, sayı 71/72, s. 76-80
- 51 Bu konuda Refah Partili İ. Halil Çelik'in "Musevilere karşı değişli, biz Siyonizme karşıyız. Bütün mesele emperyalist Siyonizm" sözleri ("Refah'a Yahudi desteği" *Yeni Yüzyıl*, 20 Temmuz 1996) aynı kişinin Hitler'e olan hayranlığını ve Hitler'in Yahudilere uyguladığı öykürünü "Hitler keşke köklerini kazıysaydı" sözleriyle övmesini (*Milliyet*, 14 Mayıs 1989) unutturamaz. Keza kendisini "anti-semit değil anti-siyonist" olarak takdim eden Harun Yahya da kimseyi ikna edemez. (Harun Yahya, *Soykırım Yalanı* "önsöz", Alem Yayıncılık, 1995)
- 52 Mehmed Şevket Eygi, "Müslümanların afyonları", *Yörünge*, sayı 297, 6-12 Ekim 1996
- 53 Ali Murat Güven, "Vallahi billahi Yahudi ırkı da etten kemikten yaratıldı! (1-2)", *Milli Gazete*, 7 ve 9 Ağustos 1996 ve Metin Karabaşoğlu, "içimde bir Yahudi var", s. 51-68, *Camide Dans Var* içinde, Karakalem, İstanbul 1995.
- 54 Ali Murat Güven, a.g.m.
- 55 Bilim Araştırma Vakfı, "Vallahi billahi Yahudi ırkı da etten-kemikten yaratıldı" yazısına cevap, *Milli Gazete*, 16 Ağustos 1996,
- 56 Mehmet Özden, "Refah Partisi örneğinde Türkiye'de fikir ve siyaset", *Türkiye Günluğu*, sayı 41, Temmuz-Ağustos 1996, s. 36-43
- 57 Cengiz Erdinc, "Büyük Doğu'nun Batılı'sı", *Ahtürel*, sayı 263, 18 Temmuz 1996, s. 39-43
- 58 Samil Tayyar, "Refah imaj değiştiriyor", *Yeni Yüzyıl*, 11 Ekim 1996, s. 8
- 59 Mustafa Çimen, "Adil Düzen'de revizyon", *Zaman*, 12 Ekim 1996
- 60 "Nazi-Siyonist ilişkilerinin arka yüzü", *Milli Gazete*, 11 Ocak 1996
- 61 Gölay Pınarbaşı, *Milli Gazete* 10 Mayıs 1996
- 62 Gölay Pınarbaşı, "Siyonizmin ele geçirme yöntemleri (1)", *Milli Gazete*, 12 Ekim 1996
- 63 Silvyo Ovadya, "Holokost inkâr edilmez", *Şalom*, 26 Eylül 1996,
- 64 İrfan Keskin, a.g.m., *Ahit*, 15 Ekim 1996
- 65 Örneğin Ahmet Akgül, "Gizli Dünya Devleti üzerine", *Milli Gazete*, 29 Haziran 1996 / Adnan Orhan, "Gizli Dünya Devleti", *Milli Gazete*, 3 Ağustos 1996 / A. Levent Sancar, "Gizli Dünya Devleti", *Milli Gazete*, 6 Ağustos 1996 / Burhan Bozgeyik, "Gizli Dünya Devleti", *Milli Gazete*, 18 Ekim 1996 / Ahmet Fevzi İncoöz, "Gizli Dünya Devleti", *Milli Gazete*, 23.10.1996. Bu kitabın içeriğinin bir eleştirisi için bkz. Rifat N. Bali, "Vallahi ben masumum, suçlu Sam Amca, Siyonistler ve Yahudiler'dir", *Birikim*, Ekim 1996, sayı 90, s. 60-62.
- 66 Örneğin Burhan Bozgeyik, "Yahudiler kaşınıyor", *Milli Gazete*, 2 Ekim 1996
- 67 Örneğin Erdal Şimşek, "Yahudi propaganda haftası", *Vakit*, 14 Mayıs 1995 / Harun Yahya, "Soykırım Yalanı", *Ahit*, 30 Ağustos-6 Eylül 1996 / "Nazi-Siyonist işbirliği", *Yeni Asya*, 23 Şubat-1 Mart 1996 / Roger Garaudy'nin kitabının yazı dizisi, *Ahit*, 17-23 Mart 1996. Bu konuya eleştirel bir bakış için bkz. Rifat N. Bali, "İrkçılığın bilimsel şekli - Revizyonist tarih anlatımı", *Tarih ve Toplum*, Ağustos 1996, sayı 152, s. 15-20 ve Taner Akçam, "RP'nin totaliter seçeneği", *Radikal*, 13 Ekim 1996, ve "Sadece teröre endekslisi dış politika sonuç vermez!", *Yeni Yüzyıl*, 22 Ekim 1996
- 68 Mehmed Şevket Eygi, *Milli Gazete*, 6 Ekim 1996
- 69 Murat Sabuncu, "Sabancı matem havasını attı", *Milliyet*, 28 Şubat 1996
- 70 Mehmet Ali Birand ile birlikte 32. Gün programı, 9 Temmuz 1996
- 71 Rifat N. Bali, "Milliyetçilik ve işadamları", *Birikim*, Mart 1996, sayı 83, s. 90-91 ve "Onlar vatanseverdir", *Agos*, 26 Temmuz 1996, s. 2
- 72 İshak Alaton ve Üzeyir Garih'le söyleşi, *Yeni Şafak*, 24.7.1995. "İshak Alaton: Yalnız yurt içinde bizde 6000 kişi çalışıyor. 2700 kişi de dışarıda. 8700 kişi çalışıyor toplam. Gayrimüslim olanak da sadece 7 kişi var." ve Üzeyir Garih'le söyleşi, *Yeni Şafak*, 14.7.1996. "Şirketimde direk veya dolaylı on bin kişi çalışıyor. Geçen gün saydık. Ben dahil 7 tane gayrimüslim var."
- 73 Bu deyim Çan Kozanoğlu'nun aynı adı taşıyan değerli kitabından ödünç alıyorum.
- 74 Örneğin Lise Behmoaras. "Erbakan rassure Israel", *Tribune Juive*, Paris, 12 Eylül 1996, s. 12
- 75 Örneğin Celi Kamhi'nin İsrail'i ziyaret edecek heyete dahil edilmesi üzerine RP'de oluşan tepki vesilesiyle bkz. Mehmet Tezkan, *Yeni Yüzyıl*, 9 Mart 1996.